

HAGABLADET

Nr 2 / 2006

Nytt program för parkutveckling

AV DÉSIRÉE EDMAR

Under våren och försommaren har förvaltningen och skötseln av Nationalstadsparken diskuterats i olika sammanhang. Den sjunde juni ordnade länsstyrelsen en konferens på Naturhistoriska riksmuseet för att presentera sitt handlingsprogram för parken. Det har tagits fram på uppdrag av regeringen – ett uppdrag som länsstyrelsen, efter lång väntan, fick 2003. Programmet visar hur parkens unika kultur-, natur- och rekreationsvärden kan utvecklas och förvaltas, och det ska vara ett underlag för både länsstyrelsens och andra aktörers fortsatta arbete med dessa uppgifter.

MÅNGA AKTÖRER

Den sjunde juni var en välmatad dag, med inledningar av landshövding Mats Hellström, miljöminister Lena Somestad och förre ståthållaren Björn Sprängare. Två politiker vittnade om parkens betydelse för sina respektive kommuner: Py Börjesson i Stockholm och Anders Ekegren i Solna. Lars Nyberg och Björn-Axel Beier från länsstyrelsen presenterade länsstyrelsens program, "the end of the beginning" som Lars Nyberg karakteriserade det. I en följande paneldiskussion deltog

Parken är inte bara park. Stockholms stadsmuseum har kartlagt byggnaderna i Stockholms del av Nationalstadsparken, här Stora Skuggan. Foto Göran Fredriksson 1995. Läs mer på sid 3.

bl.a. Richard Murray från Förbundet för Ekoparken, Sven Laurentii från Kungl. Djurgårdens Intressenter och Leif Lindfors från Stockholms universitet.

Efter lunch serverades vi några intressanta exempel på verksamheter i Nationalstadsparken av Göran Flodin från Aquaria och Ann Franzén från Bergianska. Bengt

O.H. Johansson talade tankeväckande om Kulturarvet Nationalstadsparken och dess svår fångade immateriella värden. Avslutningsvis fick vi av Lars Gunnar Bråvander, Ulla Mörtberg och Alexander Ståhle en presentation av Djurgårdsförvaltningens samtidigt remitterade förslag till skötselplan och underlaget >>>

HAGABLADET

är en tidning för natur och kultur vid Haga-Brunnsviken. Den utkommer med fyra nummer per år. Lösnummerpris 10 kr.

REDAKTION:

Sverker Michélsen,
Cecilia Önfelt.

ANSVARIG UTGIVARE:
Lars Sundström,
Haga-Brunnsvikens
vänner.

HAGA-BRUNNSVIKENS
VÄNNER

info@haga-brunnsviken.org
Box 23224
104 35 Stockholm

Nu är det dags att gräva ner

DET SVÄNGER I INFRASTRUKTURpolitiken, onekligen! Med både vanliga val och trängselomröstning (eller trängselomröstningar om man så vill) genomförda har den ännu inte tillträdde regeringen varit oväntat snabb med att uttyda folkviljan som ett ja till trängselavgifter/-skatter.

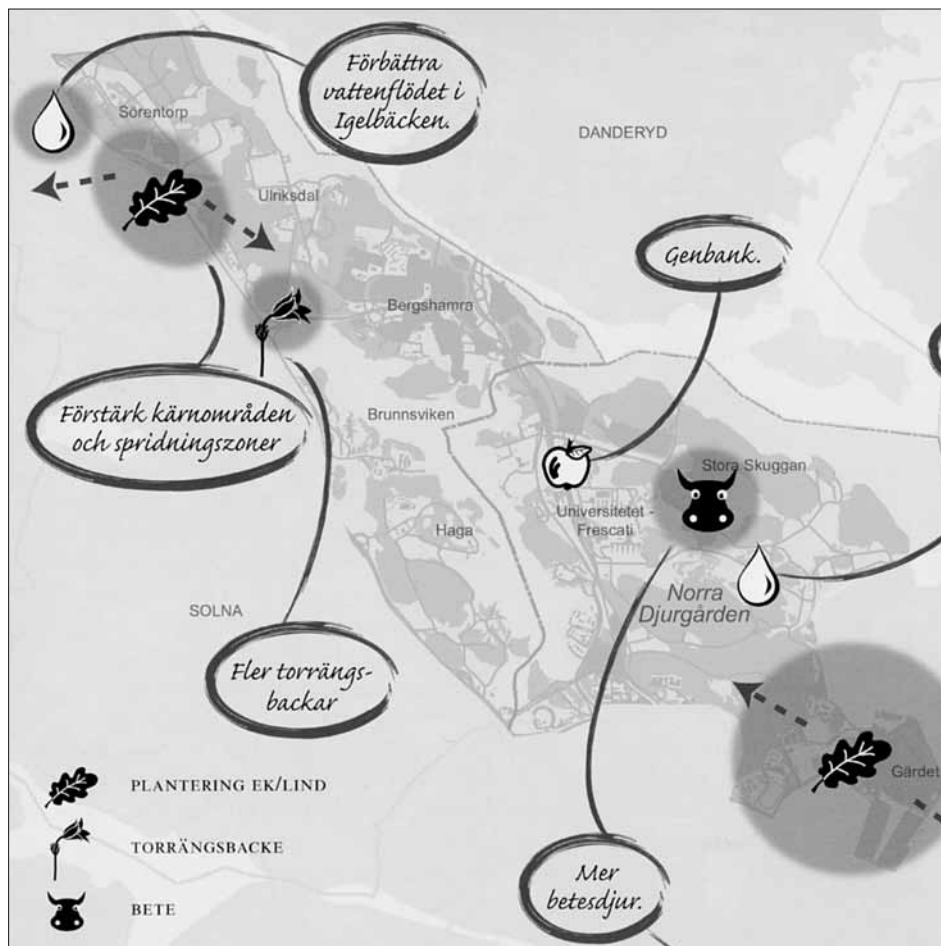
Men hur ska pengarna som flyter in med trängselskatten användas?

Lars Sundström, ordförande i Haga-Brunnsvikens vänner, nämner tre miljöfrämjande projekt där pengarna skulle göra stor nytta för parkområdet:

– En sänkning av Bergshamraleden vid norra Brunnsviken skulle förbättra tillgängligheten och minska bullret.

– Om den så kallade E4-länken mellan Frösunda trafikplats och Karlberg byggs avlastas Uppsala vägen mellan Norrtull och södra Frösunda och därmed sänks bullernivåerna i Hagaparken.

– Och så Norrtäljevägen på Brunnsvikens andra sida. Om förslagen att gräva ner vägen ända upp till Ålkistan realiserats, skulle kontakten mellan Nationalstadsparkens olika delar förbättras dramatiskt. ●

Biologisk mångfald i Nationalstadsparken. Utsnitt ur en av kartorna i länsstyrelsens rapport med utvecklingsidéer. Andra kartor gäller hälsa och motion, kungligt inflytande, folknöje och kunskap.

»»» till denna. Hela dagen leddes med fast hand av Göran Cars, KTH.

FORTSATT MÅNGFALD

Det program som länsstyrelsen överlämnat till regeringen bygger på fem ledord: kungligt inflytande och Sveriges historia, folknöje, kunskap, biologisk mångfald, hälsa och motion. Dessa är utgångspunkter för ett antal utvecklingsidéer och förslag till åtgärder, som föreslås samfinansierade av olika aktörer. Ett sammanlagt årligt statligt stöd om två miljoner kronor begärs. Länsstyrelsen föreslås besluta om vård- och utvecklingsplaner, ha löpande uppsikt över utvecklingen och sammankalla ett nationalstadsparksråd, där även organisationer ska ingå.

UTBREDD SAMSYN

Dessa förslag var alltså bakgrunden till mötet. Det präglades i mycket av samsyn. Dialog och samverkan betonades i inledningarna, och miljöministern lyfte fram de ideella organisationernas medverkan, som genom Århuskonventionen kommer att få en tydligare rättslig reglering. Cars ställde frågan om dialogvägen räckte för att hantera balansen mellan

olika intressen, och undrade om det inte krävdes mera kraftfulla åtgärder.

Jo, menade Björn Sprängare, som från sina tidigare erfarenheter kunde visa på glappet mellan vilja och möjligheter, och krävde kraftfullt utökade resurser både för parkens skötsel och för mobiliseringen av allmänhetens engagemang, förutan vilket parkens skydd aldrig kunde få tillräcklig styrka. En tydlig huvudman för hela parken, med befogenhet att fatta bindande beslut, var Sprängares krav.

I paneldiskussionen konstaterade Richard Murray att det är ett steg i rätt riktning att länsstyrelsen genom programmet tar ett starkare grepp om Nationalstadsparkens utveckling. Cars ville då höra mera om deltagarnas tankar om spelreglerna för denna utveckling. Alla betonade behovet att vara praktiska. Richard menade att en förutsättning för att vi kan gå vidare på ett konstruktivt sätt är att politikerna undviker att hamna i en låst position i olika ärenden och istället pragmatiskt ställer frågan "hur ska vi ordna det här?"

PARKER I ANDRA LÄNDER

Under dagen diskuterades också Nationalstadsparken som idé och prak-

tik i ett internationellt perspektiv. Bl.a. har det ju efter svenskt föredöme inrättats flera nationalstadsparker i Finland. Det finns också på andra håll – t.ex. i Amsterdam – parker av en sådan kvalitet att de skulle kunna få denna klassifikation. Göran Cars avslutade med att hänvisa till Richard Murrays förslag om en internationell konferens om nationalstadsparker och föreslog att detta skulle kunna vara en idé att ta med från dagens möte.

OCH SLUTSATSEN?

Konferensen gav oss alltså en bred framställning av parkens värden, med vittnesbörd från många välvilliga parter om parkens betydelse ur olika aspekter för både medborgare och beslutsfattare.

Som jag redovisade är detta också utgångspunkten för länsstyrelsens dokument. I och för sig alldeles utmärkt – Nationalstadsparkens betydelse för hela Stockholmsregionens attraktionskraft kan inte nog framhållas. Samtidigt är det angeläget att en så starkt betonad välvilja inte gör oss mindre uppmärksamma på de hot som idag är lika aktuella som någonsin.

Inte mycket nämndes om riskerna med den kraftfulla exploatering runt parkens gränser som hotar den engelska parkens hela idé, eller om den förstärkta struktur av vägar, spårvägar och järnvägar som planeras genom eller i anslutning till parken. Men om olika insatser minskar parkens betydelse som källa till skönhetsupplevelse och rekreation, minskar naturligtvis också dess värde som konkurrensfaktor för livsmiljön i vår region.

Det krävs en mycket stark kraft – gärna en huvudman för hela parken, som Sprängare anförde – för att hantera exploateringskraven på ett sätt som verkligen utvecklar parkens värden för framtiden.

Désirée Edmar, ledamot i styrelsen för Haga-Brunnsvikens vänner och ordförande i Kommittén för Gustavianska Parken.

Landshövding Mats Hellström har publicerat en debattartikel i Svenska Dagbladet i ämnet.

Den finns på nätet med följande adress: http://www.svd.se/dynamiskt/brannpunkt/did_13028008.asp

Länsstyrelsens rapport finns att ladda ned på www.ekoparken.org, eller kontakta länsstyrelsen.

Husen i Nationalstadsparken

STOCKHOLMS STADSMUSEIFÖRVALTNING gav 2005 ut boken *Husen i Nationalstadsparken, Stockholmsdelen*. Trots att bebyggelsen upplevs så välkänd har kunskapen om den inte tidigare sammanställts.

Kunskap om bebyggelsen är självklart en grund för alla typer av ställningstaganden i bevarandefrågor. Stadsmuseet har sedan länge samlat in fakta om husen och miljön, till största delen i samband med ärendehantering av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna men också genom inventeringar. Allt detta material ligger nu som grund för boken *Husen i Nationalstadsparken*.

I boken beskrivs byggnaderna, bebyggelsemiljöerna och historien kring dessa. Varje delområde (25 stycken) presenteras med hjälp av en detaljerad karta och gamla och nya bilder i färg och svartvitt. Boken inleds med en arkitekturhistorisk översikt och avslutas med ett omfattande register där man kan finna byggnadsår och arkitekt för en stor del av byggnaderna. En kulturhistorisk klassificeringskarta medföljer också boken.

Kartan visar det kulturhistoriska värdet av enskilda byggnader, både stora institutioner och mindre uthus. Det är påfallande hur stor del av

bebyggelsen inom Nationalstadsparken som har ett betydande kulturhistoriskt värde, markerade med blå och grön färg på kartan. Härtill kommer värdefulla parker och trädgårdar. Cirka 250 byggnader är av byggnadsminnesklass, dvs. blå färg på kartan, och 50 av dessa är skyddade som statliga byggnadsminnen. Några få är byggnadsminnen i enskild eller kommunal ägo. Länsstyrelsen har därför förordat om anmälningsplikt för ett stort antal av de byggnadsminnesvärda husen. Av den övriga bebyggelsen har en betydande del ett stort kulturhistoriskt värde, grön färg på klassificeringskartan.

Författare till boken är byggnadsantikvarierna Johan Rittsél och Johan Engström. Ingrid Johansson vid stadsmuseiförvaltningen är fotograf till flertalet moderna bilder. Äldre bilder är hämtade ur Stadsmuseets arkiv. Arbetet med bearbetning av det äldre materialet, layout och tryckning har bekostats av f.d. Gatu- och fastighetskontoret, Stadsbyggnadskontoret och Länsstyrelsen. Stockholms stadsmuseiförvaltning har genom undertecknad haft ansvaret för att genomföra projektet.

*Kerstin Mandén Örn,
byggnadsantikvarie vid Stockholms
stadsmuseum.*

Fotografierna nedan:

Skolungdomens skyttepaviljong vid Stora Skuggan från 1907. Stort kulturhistoriskt värde, grön färg på klassificeringskartan. Foto 1971.

Gamla Veterinärhögskolan, kirurgiska kliniken. Anläggningen från 1912 är byggnadsminne. Foto Ingrid Johansson 1997.

Vetenskapsakademien. Byggnaderna från 1915 är av byggnadsminnesklass. Blå färg på klassificeringskartan. Fotograf och år okända.

B O K -
E R B J U D A N D E

* * *

Är du medlem i Haga-
Brunnsvikens vänner?
Då kan du köpa boken *Husen
i Nationalstadsparken* till ett
fördelaktigt pris.

Pris för medlemmar är
180 kronor.

(Ordinarie pris 220 kronor.)

Ta med dig ett exemplar av
denna tidning till Stadsmuseets
butik som bevis på ditt
medlemskap.

Årsavgift 150 kronor.
Familjemedlem, ungdom och
studerande upp till 25 år 75 kr.
Föreningar och företag 275 kr.
Postgiro: 428 37 57 - 5.

*Länsstyrelsen vill att
högskolorna ska fungera
som ambassadörer för
Nationalstadsparken.*

HAGA - BRUNNSVIKENS VÄNNER

*Bli en ambassadör
Du också!*

Parkvännen Lars Gyllensten har gått bort

DET ÄR SÖNDAG DEN FÖRSTA OKTOBER. På morgonen nås jag av nyheten att de som ska styra Sverige har beslutat att återinföra trängselskatten. Pengarna ska användas för att finansiera nya motorleder. Nyheten får mig att undra hur Lars Gyllensten skulle ha reagerat om han levte denna dag. Jag tror att han skulle ha varit positiv till en del av beslutet, trängselskatten, men tyckt att man borde använda en stor del av medlen till förbättrad kollektivtrafik. Vidare är det fullt möjligt att han denna söndag skulle ha satt sig vid sin skrivmaskin och i den andan formulerat ett brev till den tillträdande statsministern Fredrik Reinfeldt. Så fick i alla fall jag uppleva att den engagerade Gyllensten agerade vid ett antal tillfällen under de år han var ledamot i Kommittén för Gustavianska Parken.

Jag hade känt till medicinaren och författaren Lars Gyllensten sedan ungdomsåren. Då anade jag inte att jag senare i livet skulle komma att verka tillsammans med honom. I maj 1991 skrev vi, gemensamt med Per-Olof Åstrand, den första debattartikeln som manade till att Brunnsvikenområdet

skulle bli en nationell kulturpark (SvD 14 maj). Det var samma dag som jordbruksutskottet skulle behandla tre riksdagsmotioner i ärendet. Utskottet tog då det ovanliga beslutet att skicka ut motionerna på remiss. Sen vet vi hur det gick. Tre år senare tog riksdagen ett enhälligt beslut om att inrätta Nationalstadsparken.

Men den processen gick inte av sig själv. För att stödja den bildades i augusti 1991 Kommittén för Gustavianska Parken. Gyllensten ledde det konstituerande mötet högst uppe i Wenner-Gren Center. Jag föredrog den samlade hotbilden mot Haga-Brunnsviken-Ulriksdal. Det handlade om exploateringar motsvarande 2030 hötorgsskrapor i volym. "Barbariskt" löd Gyllenstens lakoniska kommentar.

Lars Gyllenstens engagemang för staden och dess miljö hade en lång tradition. Under 1990-talet syntes det kanske mest i hans otaliga debattartiklar mot Dennispaketet. Lars och hela hans familjs namn fanns med bland de som adopterade träd i Bellevue i protest mot Norra länkens dragning. Och det var samme Lars som satt i frack

bredvid drottningen på Nobelmiddagarna, då i egenskap av ordförande i Nobelstiftelsen. Lars var helt enkelt en orädd och rakryggad person. En ovanlig svensk. I många avseenden. Och därför så betydelsefull.

Men Lars Gyllensten verkade alltså även i det tysta. Deltog i uppvaktningar, skrev brev till makthavare, föreslog strategiska grepp och inspirerade oss alla i Kommittén med sin intellektuella lyskraft. Hans engagemang för parkområdena varade ända fram till hans död i våras. De sista åren stoppade dock hans sjukdom honom från att vara aktiv, och han blev då istället hedersledamot i Kommittén.

1996 författade han tillsammans med Magnus Sederholm skriften *Stadsvärden. En sammanställning av självklarheter*. Ur den följande citat: "Vindens brus, vågskvalp och fågelsång är en del av stadens ljud. Reflexer i vattnet, stjärnhimmel och solnedgång är en del av synintrycken. Naturens budskap ska kunna förmedlas även i stadens hjärta."

Tack Lars för allt!

Peter Schantz

FRESCATI ETT LANDSKAP MED LÅNG HISTORIA

Geografiska förbundet arrangerar en exkursion i universitetsområdet.

Ulf Janson vid kulturgeografiska institutionen leder en vandring och berättar om markanvändning och äldre bebyggelse.

**Torsdagen den 12 oktober,
17.30–20.30.**

Fikapaus ca kl. 19.00 – ta med eget fika!

Mötesplats: Stockholms universitet, Geovetenskapens hus, byggnad Y (det gröna svängda huset nära T-baneuppgången).

Gratis för Geografiska förbundets medlemmar, 50 kronor för övriga.

DEN OSYNLIGA HANDEN TRÄDGÅRDSMÄSTARE I 1700-TALET SVERIGE

Föreläsning av konsthistoriker

Åsa Ahrland

Tidigare verksam vid Riksantikvarieämbetet med trädgårdshistoriska frågor. Har nyligen disputerat på en avhandling i detta ämne.

Måndagen den 20 november kl. 18.30

Plats: Klockhusets stora samlingsaal på Sabbatsbergsområdet, Vasaparken, Sabbatsbergsv. 22. Entré och lättare förtäring: 50 kronor. Buss 3 och 4 till S:t Eriksplan, T-bana till S:t Eriksplan el. Odenplan.

En av periodens
trädgårdsmästare:
Anders Kallström
(1733–1812).

